

## บทที่ 2

### แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราชจะต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจในแนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของทางกายภาพของเมือง ลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์และย่านประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์และการกำหนดมาตรการอนุรักษ์ วิธีดำเนินการอนุรักษ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราช เพื่อให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้น ก่อนการศึกษาวិเคราะห์รายละเอียดต่อไป ให้นำไปสู่ผลการศึกษาที่สามารถกำหนดแนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราชได้อย่างสมเหตุสมผล

#### 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเมือง

การศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพของเมืองพบว่ามีหลายแนวความคิด และที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีดังนี้

ในการศึกษาเมืองสามารถแบ่งองค์ประกอบของเมือง เพื่อการวิเคราะห์ แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ดังนี้ ( สรรเพชร นนทภักดิ์, 2535 )

- องค์ประกอบทางกายภาพ เป็นปัจจัยที่รองรับกิจกรรม ในการดำรงชีวิตของพลเมือง เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะอาคารบ้านเรือน การใช้ที่ดิน ที่โล่ง สวนสาธารณะ ถนนหนทาง เส้นทางการคมนาคม สภาพแวดล้อมและการตั้งถิ่นฐาน ฯลฯ
- องค์ประกอบทางด้านกิจกรรม เป็นองค์ประกอบซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยความปกติสุข เช่น ประชากร ลักษณะการประกอบอาชีพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ระบบกฎหมาย การปกครอง ฯลฯ

จากการศึกษาของ Kevin Lynch ในเรื่อง Image of the City สามารถวิเคราะห์และสรุปองค์ประกอบสำคัญซึ่งทำให้คนสามารถใช้คิดถึงภาพพจน์หรือจินตภาพของเมืองได้

5 ประเภท ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของเมือง ได้แก่

- เส้นทาง ( Paths )
- เส้นขอบ ( Edges )
- ศูนย์ชุมชน หรือที่รวมกิจกรรม ( Node )
- ย่าน ( Districts )
- จุดหมายตา ( Landmark )

การศึกษา Urban Elements พบว่าทุกๆเมืองย่อมประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพต่างๆรวมกันอยู่ในส่วนต่างๆของเมือง ดังนี้ (วีรวรรณ ศีตีสาร, 2531 )

- Building and Other Structure อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้สอย พักอาศัย และแสดงถึงกิจกรรมต่างๆอันเป็นชีวิตของเมือง เช่น บ้านเรือน อาคารพาณิชย์ อาคารสำนักงาน ศาสนสถานต่างๆ เป็นต้น

- Open and Enclosed Spaces ที่เปิดโล่งในเมือง ได้แก่ บริเวณที่ว่างที่ไม่มีสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย ทำงานหรือประกอบธุรกิจใดๆอยู่เลย โดยทั่วไปมักใช้พื้นที่บริเวณนี้เพื่อการพักผ่อน หรือเป็นที่เปิดโล่งที่เตรียมไว้สำหรับกิจกรรมที่ไม่ตายตัว เช่น เป็นแหล่งชุมนุมของคนจำนวนมาก เป็นตลาดนัดชั่วคราว

- Circulation Facilities พื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เพื่อการสัญจรภายในเมือง ทั้งสำหรับยานพาหนะและคนเดินเท้า เช่น ถนน รางรถไฟ แม่น้ำ สะพาน เป็นต้น

เดชา บุญค้ำ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของชุมชนที่มีส่วนประกอบทำให้เมืองดูแล้วสวยงามมีชีวิตชีวา มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่น่าประทับใจแก่ผู้พบเห็น ซึ่งจะมีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ (ทวีเดช ทองอ่อน, 2538)

- ธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่เป็นธรรมชาติที่ยังคงปรากฏอยู่ในเมือง เช่น แม่น้ำลำคลอง ภูเขา ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่างๆที่ปรากฏอยู่นั้นนับว่าเป็นทรัพยากรอันมีค่าอย่างยิ่งในด้านประโยชน์ใช้สอยและเป็นทัศนียภาพที่งดงามของเมือง

- อาคารและส่วนประกอบของอาคาร ได้แก่ สถาปัตยกรรมต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ใช้สอยในด้านต่างๆ เช่น บ้าน อาคาร ตึกแถว รวมทั้งส่วนประกอบของอาคาร เช่น ป้ายโฆษณา กันสาด ทางเข้าอาคาร โคมไฟ ฯลฯ

- ที่เว้นว่างต่างๆ ได้แก่ บริเวณที่โล่งว่างภายในเมือง ซึ่งเป็นที่ที่ผู้คนใช้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ลานเอนกประสงค์ของเมือง ฯลฯ

- โครงข่ายคมนาคม ได้แก่ ถนน ทางเดินเท้า ทางเดินเท้า ทางรถไฟ รวมทั้งแม่น้ำลำคลองที่ใช้ในการสัญจร นับเป็นส่วนประกอบของเมืองที่เชื่อมโยงส่วนต่างๆเข้าด้วยกันเกิดการเข้าถึงซึ่งกันและกันโดยอาศัยเส้นทางสัญจรเหล่านี้

- มนุษย์และการประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ ชาวเมืองที่อาศัยอยู่ในเมือง ประกอบการเคลื่อนไหว ทำกิจกรรมต่างๆที่เป็นส่วนประกอบให้เมืองมีการเคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา

สำนักงานโยธาและแผนสิ่งแวดล้อมได้ให้คำจำกัดความ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศรอบๆตัวศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม ศิลปกรรม หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรม และตามความหมายของที่

ประชุมองค์การ UNESCO ศิลปกรรมควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2541)

- อนุสรณ์(Monuments) ได้แก่ ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรมและจิตรกรรมอันทรงความสำคัญ ส่วนประกอบหรือโครงสร้างทางโบราณคดี จารึก ถ้ำที่อยู่และส่วนผสมกันของลักษณะเหล่านี้ อันมีคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือเทคโนโลยี
- กลุ่มอาคาร (Group of buildings) กลุ่มของอาคารที่แยกกันหรืออยู่ต่อเนื่องกัน ซึ่งโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม ความร่วมลักษณะกัน หรือที่ตั้งอันเหมาะสมในภูมิทัศน์ ได้ทำให้เกิดคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือเทคโนโลยี
- สถานที่ (site) ผลงานของมนุษย์หรือผลงานอันผสมกันของธรรมชาติและมนุษย์และพื้นที่ อันรวมทั้งโบราณสถาน ซึ่งมีคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยาหรือมานุษยวิทยา

## 2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์และย่านประวัติศาสตร์

เมืองประวัติศาสตร์ ( Ancient / Historic Cities) สามารถจำแนกตามช่วงอายุของเมืองได้ 3 ประเภท คือ เมืองร้างหรือเมืองเก่าที่ตาย (Abandoned / Dead Ancient ) อาทิ เช่น เมืองสุโขทัย นครวัดของกัมพูชา พุกามของพม่า ซึ่งปัจจุบันเมืองในลักษณะนี้เป็นแหล่งศึกษาและท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เมืองเก่าที่ผสมระหว่างอดีตกับปัจจุบัน เนื่องจากพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันมีจำกัด จึงมีการกลับไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เมืองเดิมที่ถูกทิ้งร้างไป ซึ่งมักมีการทำลายหลักฐานและบรรยากาศของเมืองโบราณเดิมโดยรู้เท่าไม่ถึงการ อาทิเช่น อยุธยา ลพบุรี พิมาย และเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต (Living Historic Cities ) หมายถึงเมืองซึ่งชุมชนอาศัยสืบต่อกันมา มีสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติหรือชุมชนที่ดำรงอยู่และสืบทอดกันมาโดยมีองค์ประกอบของเมือง เช่น กายภาพของเมือง เรื่องราวของผู้คน อาคารสถานที่ทำงาน อาคารราชการ แหล่งประวัติศาสตร์ อาคารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ในอดีตและใช้สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (มณฑนา ศิริวรรณ, 2541) ชีวิตของเมืองมีพัฒนาการตามกาลเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลง อาทิเช่น กรุงเทพฯ ธนบุรี ภูเก็ต เชียงใหม่ สงขลา นครศรีธรรมราช

พื้นที่ที่มีคุณค่าเป็นเมืองประวัติศาสตร์หรือย่านประวัติศาสตร์ มีแนวความคิดที่จะตัดสินความสำคัญและบ่งชี้ได้ ดังนี้

- ลักษณะองค์ประกอบของศูนย์กลางหรือกลุ่มอาคารหรือสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น การวางแปลน ขนาดสัดส่วนของถนนและอาคาร เป็นต้น

- มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมมาก โดยที่อาจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางผังเมืองในประวัติศาสตร์ของเมือง เรียกได้ว่ามีคุณค่าทั้งทางความงาม (Aesthetic) และทางประวัติศาสตร์ (historic)

- มีความต่อเนื่องของการดำรงชีวิตของสังคมอยู่ในส่วนนั้น เช่น กิจกรรมของเมือง เป็นต้น

ในยุโรปแบ่งประเภทของย่านประวัติศาสตร์เป็นส่วนย่อยๆตามความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลาง โครงสร้าง และลักษณะทางภูมิประเทศ เป็น 4 ลักษณะ คือ (สาทิส ชูแสง, 2526)

- กลุ่มของอาคาร หรือส่วนชุมชนที่แยกออกต่างหากจากเมือง แต่ยังมีผู้อยู่อาศัยอยู่ เช่น หมู่บ้าน

- เมืองเล็กๆต่างจังหวัดที่มีลักษณะพิเศษทางภูมิประเทศ เช่น เมืองAmalfi และ Capri ในประเทศอิตาลี

- เมืองทางประวัติศาสตร์ (Historic Town) ซึ่งยังคงลักษณะความสวยงามหรือคุณค่าทางศิลป-สถาปัตยกรรมแบบอย่างสมัยเดิมไว้เป็นส่วนใหญ่ เกือบทั้งส่วนของเมือง โดยอาจมีความสำคัญทางด้านเป็นศูนย์กลางของศิลปะ การค้า การเมืองในประวัติศาสตร์มาก่อน

- ส่วนหรือศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ของเมืองใหญ่ โดยที่ตำแหน่งของศูนย์กลางนี้อาจแตกต่างกันไปในแต่ละเมืองและแต่ละประเทศ

เมื่อพื้นที่หรือบริเวณใดในเมืองที่กำลังเติบโต มีลักษณะที่บ่งชี้และถูกตัดสินให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์หรือย่านประวัติศาสตร์ ถือว่าพื้นที่ สถาปัตยกรรม แหล่งศิลปกรรมหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆที่อยู่ภายในบริเวณนั้นย่อมเป็นองค์ประกอบทางกายภาพอย่างหนึ่งที่สำคัญมีลักษณะเฉพาะอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของเมือง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรดำเนินการอนุรักษ์

## 2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในระยะแรกทำกันในวงจำกัด มีการอนุรักษ์เฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่งขาดการมองเป็นภาพรวม มักเป็นการอนุรักษ์ที่เน้นด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เมื่อถึงยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการผลิต มีผลให้เมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนาเทคนิค แนวความคิดในการอนุรักษ์ที่ซับซ้อน มีระบบมากขึ้น และเกิดแนวความคิดการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมือง เนื่องจากสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้างต่างๆที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และได้รับการอนุรักษ์ มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับเมืองและเป็นองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ของเมือง ดังนั้นการอนุรักษ์จึงเป็นการมองภาพรวมในลักษณะการอนุรักษ์ทั้งเมือง โดยเน้นการ  
สงวนรักษา ปรับปรุงให้คงสภาพเดิม และให้พื้นที่หรือบริเวณที่ทำการอนุรักษ์มีชีวิตชีวาอยู่ได้โดย  
ไม่กระทบหรือขัดกับสภาพสังคม เศรษฐกิจที่กำลังดำเนินไปในปัจจุบัน และมีแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง  
ข้องกับการอนุรักษ์ ดังนี้

การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคาร หรือกลุ่มอาคารและบริเวณ  
ใกล้เคียง โดยมักจะเป็นอาคารที่มีคุณภาพดีทางสถาปัตยกรรม หรือมีความสำคัญทางประวัติ  
ศาสตร์ บริเวณดังกล่าวมีอาจขอบเขตตั้งแต่หมู่บ้านทั้งหมู่บ้าน เมืองขนาดเล็ก หรืออาจเป็นส่วน  
หนึ่งของเมือง เช่น ถนน ตลาด กลุ่มอาคารใกล้โบสถ์ วัด หรือแม้แต่ส่วนหนึ่งของอาคาร เป็นต้น  
(Whittick, 1974 อ้างถึงใน คมกฤษ เกว่าวีระกุล, 2539)

การอนุรักษ์ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์  
สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยีให้ดีที่สุด รวมทั้งการดูแลรักษาที่ดีต่ออาคาร และบางครั้งรวมถึงกิจ  
กรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมในอาคารทั้งด้านสังคมและเทคโนโลยี (Reynolds, ed., 1976 อ้างถึงใน  
ทวีเดช ทองอ่อน, 2538)

นิจ หนีวี่ระนันท์ ให้ความคิดในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้ ดังนี้ การ  
อนุรักษ์อาคาร สถานที่และบริเวณอันมีคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและ  
ประวัติศาสตร์นั้น ควรถือหลักการว่าจะไม่อนุรักษ์เพียงเพื่อการอนุรักษ์ กล่าวคือ จะไม่อนุรักษ์  
อย่างเป็นทางการขึ้นส่วนอยู่ในพิพิธภัณฑ์ หรือในลักษณะที่เรียกว่า"รักษาในตู้กระจก" แต่จะต้องอนุรักษ์  
ในแนวความคิดใหม่ โดยให้อาคารสถานที่และบริเวณเหล่านั้นผสมผสานกลมกลืนไปกับชีวิต  
และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้จะต้องดำเนินการควบคุมไปกับการฟื้นฟู  
บูรณะแหล่งชุมชนในที่ต่างๆขึ้น เพื่อให้บริเวณเก่ากลางเมืองตลอดจนบริเวณอื่น ซึ่งกำลังเสื่อม  
โทรมด้วยอายุชั้ยลงโดยลำดับ

ดร.สุวัฒนา ธานีธาติ กล่าวถึงขนาดของการอนุรักษ์ในการวางผังเมืองว่า การ  
อนุรักษ์จะมีขนาด สัด-ส่วนที่ต่างกัน การอนุรักษ์ไม่สามารถกำหนดได้เฉพาะเป็นอาคาร กลุ่ม  
อาคาร หรือย่าน แต่การอนุรักษ์จะต้องดูถึงองค์ประกอบต่อเนื่องของพื้นที่ด้วย เช่น เครื่องตกแต่ง  
ประกอบถนน สวนสาธารณะ รูปแบบด้านหน้าของตึกหรืออาคาร สิ่งต่างๆเหล่านี้ควรจะได้รับ  
พิจารณาพร้อมด้วย เนื่องจากเป็นภาพรวมของเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่นั้น ด้วยเหตุนี้การอนุรักษ์  
จึงไม่เฉพาะเจาะจงอยู่เฉพาะองค์ประกอบของเมืองชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้น ขนาดของการอนุรักษ์  
มีขนาด(พื้นที่ส่วนที่อนุรักษ์)ที่สำคัญ ดังนี้ (เสาวลักษณ์ บุญโพธิ์อภิชาติ, 2540)

- 1). การอนุรักษ์พื้นที่ธรรมชาติ ( Natural Areas )
- 2). การอนุรักษ์ทั้งเมือง ( Town and Villages )

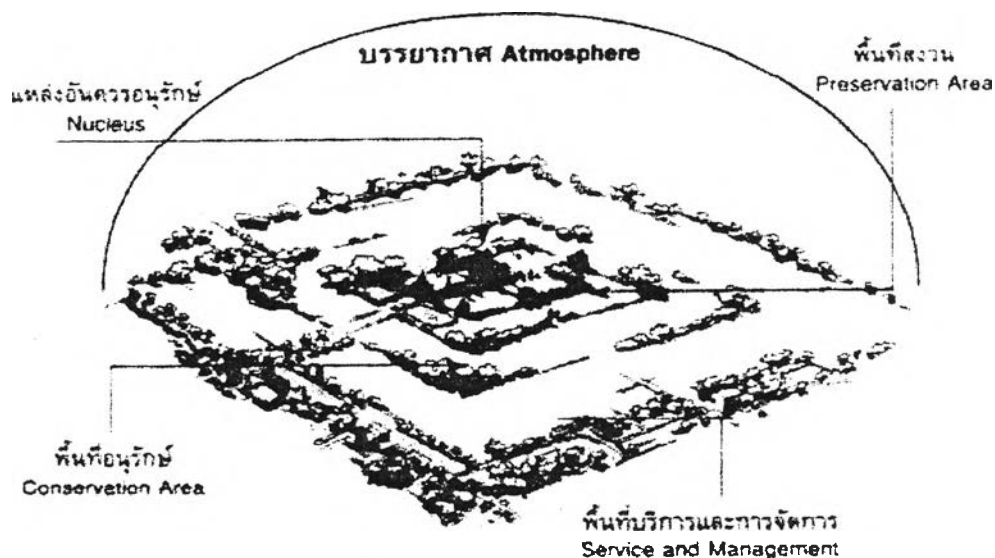
3). การอนุรักษ์ย่าน ( District / Pocket of The Past ) การอนุรักษ์บริเวณที่มีความต่อเนื่องทางกายภาพ และมีขอบเขตที่ชัดเจนทำให้เห็นลักษณะเด่นที่แตกต่างจากบริเวณอื่นอย่างชัดเจน

4). การอนุรักษ์เฉพาะส่วน เช่น การอนุรักษ์เฉพาะส่วนอาคาร ประตูเมือง ถนน และสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดหลักการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ไว้ดังนี้

แนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ( Cultural Heritage Conservation) คือ การควบคุมสภาพแวดล้อมที่อยู่ในเขตศิลปกรรมอย่างเหมาะสม มีระดับความเข้มงวดในการควบคุม โดยแบ่งออกเป็น

- บรรยากาศ (Atmosphere) หมายถึง ตัวศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีความสอดคล้อง ส่งเสริมซึ่งกันและกัน
- แหล่งอันควรรักษา (Nucleus) หมายถึง ตัวศิลปกรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องอนุรักษ์
- พื้นที่สงวน (Preservation Area) หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่ามากทางด้านวิชาการ และมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบทำให้ถูกทำลายได้ง่าย ในพื้นที่นี้ห้ามการกระทำใดๆที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพดั้งเดิมของศิลปกรรมโดยเด็ดขาด
- พื้นที่อนุรักษ์ (Conservation Area) หมายถึง พื้นที่ใกล้เคียง หรือบริเวณโดยรอบตัวศิลปกรรม ซึ่งเมื่อพื้นที่นี้ถูกทำลายย่อมมีผลกระทบต่อการคงอยู่ของตัวศิลปกรรมด้วย ในบริเวณนี้ยินยอมให้ทำกิจกรรมได้บางประการ ที่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่นั้นมากนัก
- พื้นที่บริการและการจัดการ(หรือการพัฒนา) (Service and Management Area) หมายถึง พื้นที่ข้างเคียงหรือโดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวศิลปกรรมน้อยมาก จึงยินยอมให้มีการพัฒนาได้ แต่ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานรับผิดชอบว่า กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นจะไม่ส่งผลกระทบให้เกิดการทำลายคุณค่าของศิลปกรรม



ภาพที่ 2.1 ขอบเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ( Cultural Heritage Conservation)

## 2.4 วิธีดำเนินการอนุรักษ์

Wayne O. Attoe กล่าวถึงวิธีดำเนินการอนุรักษ์ว่า การดำเนินการอนุรักษ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธีใหญ่ๆ คือ วิธีการทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งแยกเป็นวิธีการย่อยๆ คือ การให้เงินสนับสนุน การให้เงินกู้ยืม การให้ช้อยกเว้นภาษี การยอมรับในการนำกลับมาใช้ใหม่ การขายสิทธิในการพัฒนา และวิธีการทางกฎหมาย ซึ่งในการศึกษาคครั้งนี้มีกรอบการศึกษาในวิธีการทางกฎหมาย ดังนั้นจะอธิบายถึงรายละเอียดของวิธีการทางกฎหมายที่ใช้ในการอนุรักษ์

การอนุรักษ์โดยวิธีการทางกฎหมายสามารถแบ่งรายละเอียดได้ ดังนี้ (อ้างถึงใน มณฑนา ศิริวรรณ, 2541)

การแต่งตั้งทางนิตินัย (Legal Designation) นับตั้งแต่การออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับในการเลือกกำหนดอาคาร และบริเวณย่านประวัติศาสตร์ ไปจนถึงการออกกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้และเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ไม่ว่าทั้งโดยตรงและโดยอ้อม รวมถึงการอาศัยอำนาจของกฎหมายในการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เพื่อมาดำเนินการทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังเช่นที่ปรากฏในสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Site Act) ขึ้นในปี ค.ศ.1935 และได้นำไปสู่การจัดตั้ง Historic American Building Survey (HABS) และในปี ค.ศ.1966 มีการออก Historic Preservation Act ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และมีเนื้อหาครอบคลุมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และให้อำนาจกับท้องถิ่นในการปฏิบัติการต่างๆ

การกำหนดย่านหรือบริเวณ(Zoning) เป็นการกำหนดบริเวณการใช้ที่ดินจากคุณสมบัติและศักยภาพที่มีอยู่ของพื้นที่เพื่อส่งเสริมและควบคุมการใช้ที่ดิน รวมถึงความหนาแน่นให้ เป็นไปตามศักยภาพนั้นโดยกฎหมาย ซึ่งจะเป็นการป้องกันปัญหาการใช้ที่ดินที่จะเกิดขึ้นใหม่ได้ โดยเฉพาะ โดยกำหนดให้บริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นบริเวณอนุรักษ์ หรือเป็น เขตอนุรักษ์โดยอาศัยอำนาจทางกฎหมาย การได้รับการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์คือการเป็นพื้นที่พิเศษ จะมีผลต่อการกำหนดกฎระเบียบต่างๆที่จะนำมาใช้สำหรับบริเวณ โดยถูกกฎระเบียบที่มีอยู่สำหรับใช้ควบคุมพื้นที่อื่นๆนั้นจะไม่นำมาใช้กับพื้นที่นี้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือบริเวณนี้จะต้องมีกฎระเบียบซึ่งใช้สำหรับการควบคุมเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการควบคุมการใช้ที่ดินและการก่อสร้าง ภายใต้การเป็นเขตอนุรักษ์นั้นการควบคุมจะเข้มงวดกว่าเขตอื่นๆ โดยเฉพาะลักษณะทางกายภาพเนื่องจากเป็นลักษณะที่ปรากฏออกมาและมีผลต่อการมอง โดย ลักษณะของการควบคุมทางด้านกายภาพจะคำนึงถึงลักษณะดังนี้ ลักษณะของระบบถนนเดิม ขนาดและสัดส่วนของมวลและที่ว่างภายในเมือง องค์ประกอบอื่นๆนอกเหนือจากองค์ประกอบ ทางด้านสถาปัตยกรรมภายในบริเวณที่จะอนุรักษ์ เช่น ป้ายโฆษณา ลักษณะเฉพาะและการวางผัง เมือง โดยมีลักษณะของการควบคุม เช่น มีการควบคุมความสูงของอาคาร รูปทรงด้านหน้าของ อาคารบางที่อาจไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงขณะที่การตกแต่งภายในอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตาม ความจำเป็นและความต้องการของเจ้าของ การดัดแปลง แก้ไข หรือปรับปรุงใดๆภายในบริเวณที่เป็นเขตอนุรักษ์ประวัติศาสตร์มักจะต้องผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการที่มีหน้าที่ก่อน มีการ จำกัดการรื้อหรือทำลายอาคารที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นพิเศษ และนอกจากนี้บริเวณที่เป็น เขตอนุรักษ์ อาจประกอบไปด้วยเขตปกติ เช่น เขตที่อยู่อาศัย ดังนั้นอาจมีการอนุญาตให้สำหรับการ ดำเนินการดังกล่าว แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมในเรื่องการอนุรักษ์รูปร่างหน้าตาที่ปรากฏภายนอกอาคาร

การกำหนดข้อควบคุมที่เข้มงวด (Restrictive Covenants) การบังคับควบคุมเป็น จำนวนมากสามารถที่จะผนวกเข้าไปในข้อควบคุมในการป้องกันเอกลักษณ์ของอาคารที่มีความ สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้ ซึ่งได้แก่ การควบคุมวิธีการ ในการบูรณะให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ใน การใช้หรือการขาย เช่น ข้อควบคุม จะต้องมีการกำหนดว่าถ้าหากจะมีการบูรณะให้กลับคืนสู่ สภาพเดิมจะต้องกระทำให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้วางไว้ หรือในการใช้จะถูกจำกัดอยู่เฉพาะการใช้ ในปัจจุบันเท่านั้น ข้อควบคุมมีความเป็นไปได้ในการห้ามไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ สำหรับ ในเรื่องของขายจะถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มที่ผ่านการเห็นชอบเพื่อจุดประสงค์ในการดูแลรักษา เช่น ในสมาคมหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องและมีความสนใจทางด้านประวัติศาสตร์

การกำหนดแนวทางสำหรับการเปลี่ยนแปลง (Discipline of Change) เพื่อเป็น การป้องกันการไม่เข้ากันและการขัดแย้งของสิ่งก่อสร้างใหม่ที่จะเกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีแนวทางทั้ง



สำหรับลักษณะของสิ่งที่จะต่อเติมเข้าไปในอาคารทางประวัติศาสตร์และแนวทางสำหรับลักษณะทางกายภาพของสิ่งก่อสร้างใหม่ที่อยู่ในบริเวณที่เป็นเขตอนุรักษ์ การกำหนดแนวทางสำหรับการเปลี่ยนแปลงหรือการกำหนดแนวทางสำหรับลักษณะทางกายภาพนี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับเขตอนุรักษ์เนื่องจากทำให้มั่นใจในคุณภาพของการเปลี่ยนแปลงได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาใหม่ที่ปรากฏขึ้นนั้นจะไปด้วยกันได้ในพื้นที่ดังกล่าว และในขณะเดียวกันจะเป็นตัวตัดสินลักษณะใดควรจะอนุรักษ์ไว้ เพราะการเป็นเขตอนุรักษ์ ก็คือการประกาศเขตเพื่อรักษาลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ไว้ให้ได้มากที่สุด ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าการรักษาดังกล่าวย่อมมีความหมายครอบคลุมถึงการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นด้วย ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะในปัจจุบันนี้เรากำลังอยู่กับการเปลี่ยนแปลง ที่ต้องคำนึงว่าจะรักษาเอกลักษณ์ของเมืองที่ยังคงมีอยู่ได้อย่างไร และจะกำหนดแนวทางที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกันของอาคารโดยหลีกเลี่ยงการลอกเลียนแบบจากอดีตได้อย่างไร การกำหนดแนวทางดังกล่าวจะเป็นทั้งการป้องกันและการสร้างสรรค์ที่จะนำมาซึ่งคุณภาพของมุมมอง ความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสภาพแวดล้อมรวมไปถึงการเน้นในสิ่งที่มีอยู่และการสร้างความรู้สึกใหม่ในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การกำหนดแนวทางสำหรับลักษณะทางด้านกายภาพนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ด้านผังเมือง และด้านสถาปัตยกรรม อันได้แก่ การใช้ที่ดินและประเภทของอาคาร สัดส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ว่าง รูปแบบและสัดส่วนของอาคาร ลักษณะเฉพาะของอาคาร รวมไปถึงป้ายต่างๆ

หลักพื้นฐานสำหรับการกำหนดแนวทางการควบคุม มีดังนี้

การใช้ที่ดินและประเภทของอาคาร เป็นการกำหนดที่มีรากฐานมาจากลักษณะเดิมของบริเวณเพื่อคงเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นๆและป้องกันการใช้ที่ดินและประเภทอาคารที่ไปด้วยกันไม่ได้ ที่จำเป็นคือควบคุมการใช้ที่ดินประเภทการค้าให้อยู่ในลักษณะจำกัด ไม่ให้เพิ่มขึ้นไปจากเดิมหรือมีการแนะนำบริการการค้าใหม่ๆเข้ามาในพื้นที่ เนื่องจากการพัฒนาทางด้านการค้าถือว่าการรุกรานทางหนึ่ง เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อหน้าที่ทางเศรษฐกิจในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ขึ้นได้ และประเภทของอาคารขนาดใหญ่ไม่ควรจะเกิดขึ้นเนื่องจากจะทำให้เกิดการสะสมของการจราจรที่พื้นที่ทางประวัติศาสตร์จนไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้ได้ ที่สำคัญอาคารที่เสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัยจะไม่ได้รับอนุญาตให้มีอยู่ในบริเวณ

สัดส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน จะส่งผลไปยังการควบคุมความสูงของอาคารและความหนาแน่น โดยคำนึงถึงลักษณะเดิมเป็นหลักสำคัญ

ที่ว่าง ส่งผลถึงสภาพแวดล้อม ทัศนียภาพและมุมมอง ซึ่งได้แก่ ที่ว่างที่มีอยู่แล้ว และที่ว่างที่เกิดจากการก่อสร้างอาคาร เนื่องจากการกำหนดพื้นที่ปกคลุมดินเพื่อไม่ให้มีความหนาแน่นเกินไป โดยที่ว่างเดิมที่มีอยู่ควรจะได้รับอนุญาตให้ปราศจากสิ่งปลูกสร้าง สำหรับที่ว่างที่เกิดจากการก่อสร้างอาคารนั้นควรคำนึงถึงลักษณะดั้งเดิมเป็นหลักตามความเหมาะสม

รูปร่างขนาด สัดส่วนและลักษณะทางสถาปัตยกรรมสำหรับอาคารใหม่ ให้หลักคือควรจะคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาคารที่จะสร้างกับอาคารอื่นๆโดยรอบ นอกเหนือไปจากการคำนึงถึงรูปแบบเฉพาะของสถาปัตยกรรมที่จำเป็นคือควรรักษาขนาดสัดส่วนของอาคารไม่ให้เปลี่ยนแปลงเพื่อป้องกันความแตกต่างระหว่างอาคารเก่ากับอาคารใหม่

ลักษณะเฉพาะของอาคาร ประกอบด้วย

ความสูงของอาคาร ในการกำหนดความสูงของอาคาร จะต้องคำนึงถึงเส้นขอบความสูงของอาคารที่เป็นอยู่ (Existing Skyline) และโดยทั่วไปแล้วมักจะคำนึงถึงอาคารที่เป็น Landmark โดยพยายามเคารพความสูงของอาคารนั้นไว้ ในการจะกำหนดว่าอาคารใดเป็นอาคารสูงนั้น สามารถพิจารณาได้จากอาคารที่มีอยู่ในบริเวณนั้น โดยในบริเวณอนุรักษ์นั้น อาคารที่สูงกว่าอาคารที่มีอยู่เป็นส่วนใหญ่ไม่ควรได้รับอนุญาตให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุผลเพื่อจำกัดความหนาแน่นที่เกินความสามารถในการรองรับ เนื่องจากความสูงของอาคารที่มีอยู่จะแสดงออกถึงความสามารถและความเหมาะสมสำหรับการเป็นอยู่ในชีวิตจริง อีกทั้งเพื่อรักษา Skyline และขนาดสัดส่วนโดยรวมของท้องถิ่นไว้ อันเป็นการป้องกันการทำให้เสียลักษณะโดยรวมของเมือง เพราะความแตกต่างที่เกิดขึ้นย่อมเป็นการเน้นถึงผลกระทบของจุดรวมสายตา และนอกจากนี้แล้วอาคารสูงในบริเวณเขตอนุรักษ์ยังถือได้ว่าเป็นการเกิดขึ้นผิดที่และเป็นอุปสรรคสำหรับมุมมองทั้งภายในบริเวณและจากภายนอกบริเวณ

## 2.5 กรณีตัวอย่างการอนุรักษ์ในต่างประเทศ

กรณีตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เพื่อแสดงถึงการอนุรักษ์โดยการใช้กฎหมายข้อบังคับในการควบคุมให้มีการดำเนินการอนุรักษ์เมืองที่เป็นรูปธรรม และสามารถที่จะดำเนินการอนุรักษ์ได้ตั้งแต่ส่วนประกอบของอาคาร อาคาร สิ่งก่อสร้าง กลุ่มอาคาร และเป็นบริเวณ

กฎหมายผังเมืองของประเทศอังกฤษ จะกำหนดแยกบริเวณที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ออกจากบริเวณอื่นๆ เพื่อการคุ้มครองอาคารที่ค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อรักษาภูมิทัศน์ที่ดีของเมืองไว้ (มณฑลนา คีร์วอร์น, 2541)

- การอนุรักษ์เมือง Canterbury เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่อยู่ในกำแพงเมืองเก่า มีการกำหนดข้อบังคับสำหรับการควบคุม ดังนี้

- 1) ควบคุมการใช้ที่ดินประเภทการค้าไม่ให้เพิ่มขึ้นจากเดิม ส่งเสริมให้เป็นย่านพักอาศัย
- 2) ควบคุมการจราจรไม่ให้เข้ามาในบริเวณเขตอนุรักษ์
- 3) ควบคุมความสูงของอาคาร กำหนดให้อาคารที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ให้สูงได้ไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด

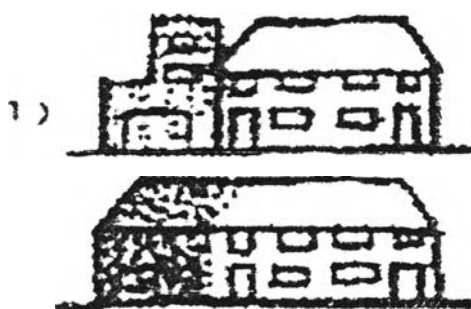
4) ควบคุมรูปแบบ(Pattem) และสัดส่วน(Scale) ของอาคารที่จะก่อสร้างภายในเขตอนุรักษ์

5) อาคารที่จัดรูปแบบหลายชั้นให้อยู่นอกบริเวณที่อนุรักษ์

- แนวทางการต่อเติมอาคารในเมือง Lewes ประเทศอังกฤษ

ในเมือง Lewes มีกลุ่มของบ้านพักอาศัยที่เป็นแบบบ้านแฝด และแบบ Terrace House อยู่ร่วมกันทำให้เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของบริเวณซึ่งเป็นกลุ่มของที่พักอาศัยที่เรียบง่ายและอาคารมีรูปแบบเดียวกัน แต่บางครั้งเจ้าของอาคารจำเป็นต้องมีการมีต่อเติมอาคารเพื่อความเหมาะสมในการใช้สอย ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดแนวทางการต่อเติมอาคารในบริเวณนี้เพื่อรักษาภาพแวดล้อมของเมืองไว้ ดังนี้ (ภาพที่ 2.2-ภาพที่ 2.5)

1) ในกรณีที่เป็นบ้านแฝดหรือบ้านแบบ Terrace House การต่อเติมต้องไม่ทำให้เสียสมดุลของบ้าน (ภาพที่ 2.2)

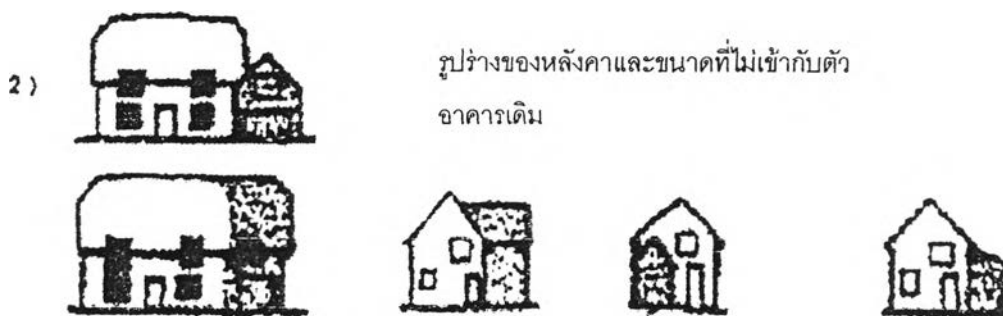


การต่อเติมโดยไม่คำนึงถึงรูปร่าง

การต่อเติมที่เข้ากันได้กับอาคารเดิม

ภาพที่ 2.2 การต่อเติมที่เข้ากันได้กับอาคาร

2) ความสูง ขนาด รูปร่างของส่วนที่จะทำการต่อเติมจะต้องใกล้เคียงกับอาคารเดิม (ภาพที่ 2.3)



รูปร่างของหลังคาและขนาดที่ไม่เข้ากับตัวอาคารเดิม

แนวชายคาและเส้นขอบหลังคาอยู่ระดับเดียวกับแนวเดิม หน้าต่างอยู่ในแนวเดียวกัน

และมีลักษณะคล้ายคลึงกัน รูปร่างของส่วนที่ต่อเติมเข้ากันได้กับตัวบ้าน

ภาพที่ 2.3 การต่อเติมในลักษณะที่เข้ากันได้กับของเดิม

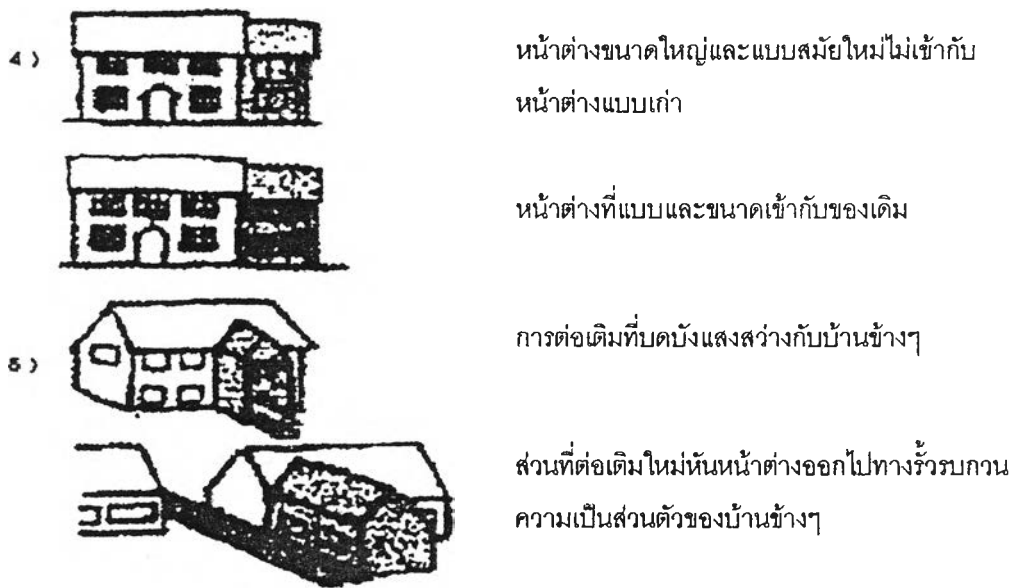
3) ส่วนที่ต่อเติมต้องใช้วัสดุก่อสร้างที่คล้ายคลึงกันหรือเข้ากันได้กับของเดิม หน้าต่างของห้องที่ต่อเติมต้องไม่สูงกว่าหลังคาเดิม (ภาพที่ 2.4)



ภาพที่ 2.4 ส่วนที่ต่อเติมอาคารโดยใช้วัสดุที่เข้ากันได้กับของเดิม

4) ส่วนที่ต่อเติมต้องใช้วัสดุก่อสร้างที่คล้ายคลึงกันหรือเข้ากันได้กับของเดิมทั้งขนาด สี แบบ(Style) (ภาพที่ 2.5)

5) การต่อเติมต้องไม่ทำให้เกิดการบดบังแสงสว่างและรบกวนความเป็นส่วนตัวของบ้านใกล้เคียงและไม่มีลักษณะที่จะทำความเดือดร้อนให้กับเพื่อนบ้าน (ภาพที่ 2.5)



ภาพที่ 2.5 การต่อเติมที่ไม่รบกวนบ้านข้างเคียง

## 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองนครศรีธรรมราช

คณะศึกษานิเทศศาสตร์ ได้เสนอโครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า นครศรีธรรมราช ได้นำเสนอแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพเมืองเก่า นครศรีธรรมราช มีแนวทางการพัฒนาในรูปแบบ “การพัฒนาเชิงอนุรักษ์” ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในเมืองเก่าและบริเวณที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถดำรงรักษาองค์ประกอบของเมืองเก่าให้คงอยู่มากที่สุดและเห็นภาพได้ชัดเจนมากที่สุด เนื่องจากนครศรีธรรมราช มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรมนับตั้งแต่สมัยเริ่มแรกประวัติศาสตร์ สมัยศรีวิชัย สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ดังนั้นภายในบริเวณเมืองนครศรีธรรมราชจึง มีแหล่งศิลปกรรม โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี ตั้งอยู่มากพอสมควร

แผนการจัดการนี้ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเมืองเก่าที่ไม่ก่อให้เกิดการบุกรุก รบกวนทำลายองค์ประกอบ เนื้อเมือง สภาพแวดล้อมโดยรอบและบรรยากาศของเมืองเก่า โดยแยกพื้นที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจออกไปอยู่อีกบริเวณหนึ่ง ออกจากพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรมและธรรมชาติ แต่ยังคงแสดงให้เห็นความเชื่อมต่อของการพัฒนาพื้นที่ทั้งสอง บริเวณ ที่ค่อยคลี่คลายจากบริเวณที่ควรอนุรักษ์ไปสู่บริเวณที่ควรมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นตามลำดับ เป็นการพัฒนาที่แสดงถึงการคลี่คลายจากเมืองเก่าไปสู่เมืองใหม่ โดยเมือง นครศรีธรรมราชได้ถูกกำหนดพื้นที่การพัฒนาใหม่ไว้บริเวณด้านตะวันออกของแนวถนนราชดำเนิน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ขยายออกนอกเขตเมืองเก่า ทำให้สามารถที่จะดำเนินการอนุรักษ์เมืองเก่าไว้ได้

แผนการจัดการนี้ได้กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็น 4 บริเวณ ได้แก่ บริเวณเมืองเก่า นครศรีธรรมราช บริเวณต่อเนื่องเมืองเก่าด้านทิศใต้(เมืองพระเวียง) บริเวณต่อเนื่องเมืองเก่าด้าน ทิศเหนือ และบริเวณคูคลองที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี (แผนที่ 2.1) โดยมีแนวความคิดของแผนงานและโครงการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช ในแผนการจัดการ ดังนี้

1) บูรณะฟื้นฟูเมืองกำแพงเมือง โบราณสถานและศาสนสถาน พร้อมทั้งขึ้น ทะเบียนโบราณสถานและประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสภาพแวดล้อมรอบโบราณสถาน และเสริม มาตรการการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในผัง แมบทการใช้ที่ดิน

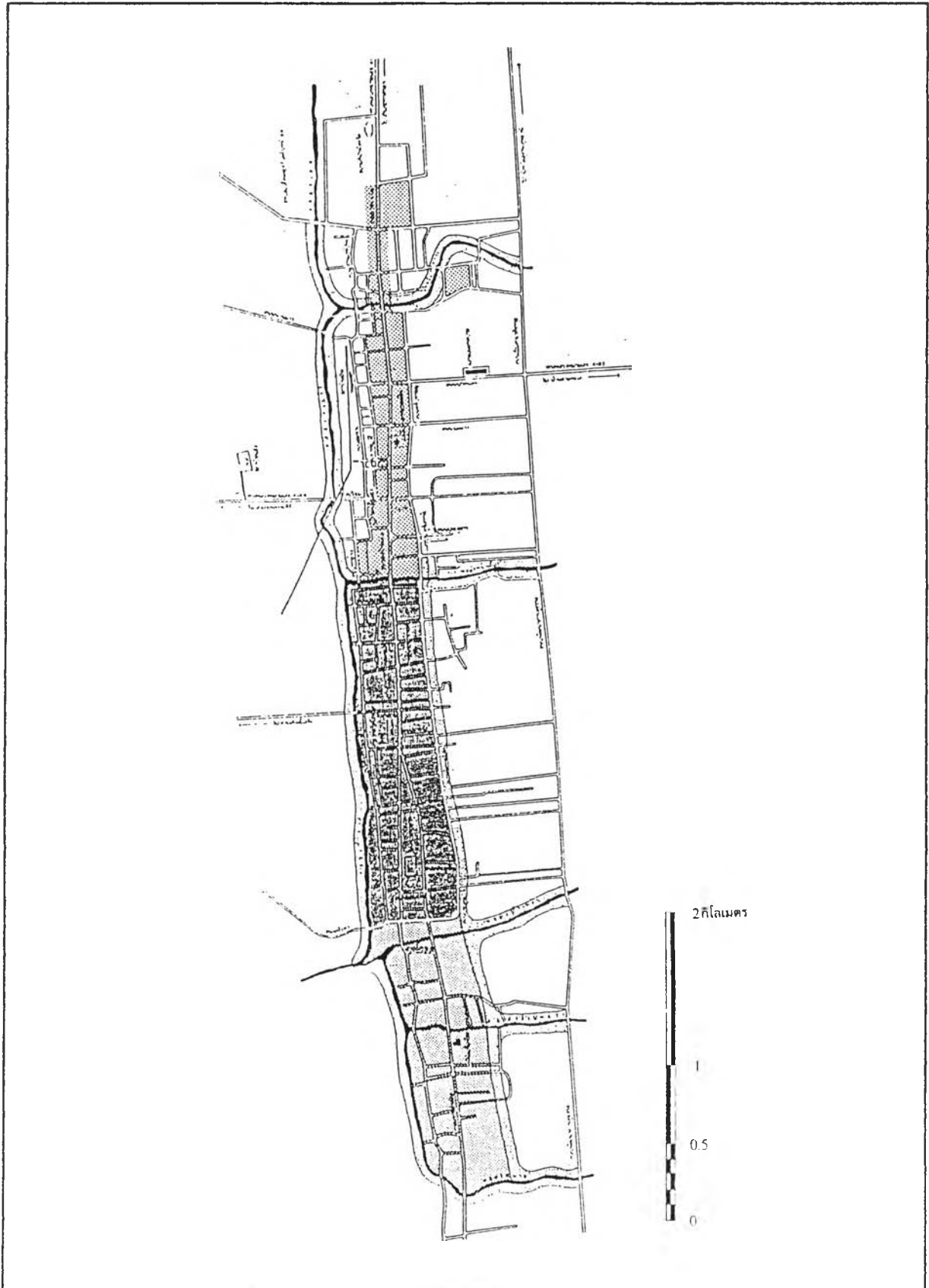
2) การปรับปรุงฟื้นฟูสภาพแวดล้อมบริเวณคลองที่มีความสำคัญทางด้าน ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในอดีต ด้วยการปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำให้เป็นพื้นที่เปิดโล่งเพื่อการ นันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการขุดลอกคูคลองพร้อมทั้งตกแต่งพื้นที่ปลูก หญ้าและต้นไม้ตลอดแนว







3) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณที่เป็นย่านพาณิชย์กรรม สถาบันราชการ และ ย่านพักอาศัย โดยการจัดระเบียบพื้นที่และจัดภูมิทัศน์เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับเมือง

4) ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณเส้นทางหลักถนนราชดำเนิน ซึ่งเป็นถนนใจกลาง เมืองเป็นจุดศูนย์รวมกิจกรรม และเป็นที่ตั้งของกลุ่มอาคารสถานที่ราชการ กลุ่มศาสนสถาน และ โบราณสถานที่มีความสำคัญต่อจิตภาพของเมือง โดยการปรับปรุงพื้นที่สองฟากถนนให้มีความ เป็นระเบียบ มีความสะอาดร่มรื่น เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีเมื่อสัญจรผ่าน พร้อมทั้งเป็นที่พักผ่อน และที่ประกอบกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการอนุรักษ์

5) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณที่หมายตาที่เป็นกลุ่มศาสนสถานโบราณ สถาน ด้วยการเสริมความเด่นให้เป็นที่หมายตาของเมือง

พื้นที่ศึกษา 4 บริเวณตามแผนฯ ได้กำหนดให้ภาครัฐดำเนินการพัฒนา สาธารณูปโภคสาธารณูปการและการปรับปรุงองค์ประกอบของเมืองเก่า เช่น คูเมือง กำแพงเมือง โบราณสถาน ศาสนสถาน แหล่งศิลปกรรม และสภาพแวดล้อมรอบแหล่งศิลปกรรม ส่วนการ พัฒนาต่างๆไปเป็นหน้าที่ของภาคเอกชน รัฐบาลสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาโดยใช้มาตร การด้านต่างๆทั้งมาตรการจูงใจ มาตรการสนับสนุน และมาตรการควบคุม เพื่อกำกับแนวทาง การพัฒนา และในขณะเดียวกันหากรัฐบาลต้องการพัฒนาบางบริเวณเพื่อเน้นให้เห็นเอกลักษณ์ ของชุมชนเมืองก็สามารถดำเนินการเฉพาะบริเวณได้ การดำเนินการเพื่อให้ได้ผลดังกล่าวในแผน การจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่านครศรีธรรมราช จำเป็นที่จะต้องกำหนด เป็นแผนงานและโครงการที่ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดรายละเอียดที่เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาด้วย



<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> <li> บริเวณที่ 1</li> <li> บริเวณที่ 2</li> <li> บริเวณที่ 3</li> <li> บริเวณที่ 4</li> <li> ทางน้ำสำคัญ</li> </ul>	<p>แผนที่ 2.1 แสดงพื้นที่ศึกษาโครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่านครศรีธรรมราช</p> <p>ที่มา : รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่านครศรีธรรมราช</p>	
<p>แนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช</p>		

สำหรับแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า นครศรีธรรมราช สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาตามแผนงานระดับเมือง
2. การพัฒนาตามแผนงานระดับบริเวณ
3. มาตรการบริหารแผน
  - มาตรการด้านกฎหมาย
  - มาตรการด้านการจัดองค์กร
  - มาตรการด้านเวลา
  - มาตรการด้านงบประมาณ
  - การประสานองค์ประกอบของแผน
4. การดำเนินการไปสู่การปฏิบัติ
  - การประกาศใช้แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า นครศรีธรรมราช โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา
  - การบริหารแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า นครศรีธรรมราช
  - การดำเนินการตามแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า
  - การประชาสัมพันธ์

ผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช (ปรับปรุงครั้งที่ 2)

สำนักงานผังเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราชได้จัดทำรายงานวิจัยผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช(ปรับปรุงครั้งที่ 2) จะประกาศใช้เป็นกฎกระทรวงต่อไป มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นผังแม่บทและเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราช ในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งและบริการสาธารณะ ซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเมืองเพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับการลงทุนของภาครัฐ

ผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราชจะมีขอบเขตผังเมืองรวม 128 ตารางกิโลเมตร ที่ประกอบด้วยพื้นที่ตำบลท่าวัง ตำบลคลัง ตำบลในเมือง บางส่วนของตำบลปากพูน ตำบลท่าซัก ตำบลนาเคียน ตำบลปากนคร ตำบลโพธิ์เสด็จ ตำบลมะม่วงสองต้น ตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช และบางส่วนของตำบลนาสาร ตำบลช้างซ้าย กิ่งอำเภอพระพรหม (แผนที่ 2.2)





แผนที่ 2.2 แสดงเขตผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช (ปรับปรุงครั้งที่ 2)

ที่มา : สำนักงานผังเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช



แนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช

แนวความคิดในการจัดทำผังเมืองรวม(ปรับปรุงครั้งที่ 2) ได้คงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 221 (พ.ศ. 2538) แต่มีบางส่วนที่ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยมีแนวความคิดในการวางผังดังนี้ กำหนดรูปแบบของเมืองเป็นชุมชนที่มีหลายศูนย์กลางเช่นเดิม ได้แบ่งเมืองออกเป็นส่วน ๆ ตามความยาวของชุมชนเดิม และได้กำหนดศูนย์กลางของชุมชนทำหน้าที่ให้บริการแก่พื้นที่โดยรอบ ให้มีลักษณะผสมผสานการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ โดยเน้นให้มีการพัฒนาบริเวณศูนย์กลางหลัก และศูนย์กลางระดับรองควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ของเมืองไม่ให้ได้รับผลกระทบหรือถูกทำลายจากการพัฒนาใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นด้วยการสนับสนุนให้มีการพัฒนา โดยเฉพาะการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ และเอกชนออกไปอยู่ทางด้านตะวันออกของเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มในการพัฒนาเมือง และให้ชุมชนเดิมได้มีเวลาในการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้มีความเป็นระเบียบ สวยงาม นำอยู่ โดยมีเป้าหมายประชากรในอนาคต ปี พ.ศ. 2559

การเพิ่มเติมสาระสำคัญในเรื่องต่างๆ ได้แก่

- การดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ตลอดจนสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่า ทางสถาปัตยกรรมในบริเวณชุมชนโบราณเขตเมืองเก่าเมืองนครศรีธรรมราชและควบคุมการประกอบกิจกรรม ซึ่งจะส่งผลเสียหายต่อคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถาน
- ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณคดี และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณ 2 ผังคลองโดยควบคุมการประกอบกิจกรรม ซึ่งจะส่งผลเสียหายต่อคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถาน

ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมนครศรีธรรมราช (ปรับปรุงครั้งที่ 2)ข้อกำหนดไม่มีข้อขัดแย้งในเรื่องของมาตรการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองนครศรีธรรมราช แต่ได้กล่าวไว้กว้างๆในลักษณะการกำหนดให้มโนบายเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพสามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจและโครงข่ายบริการสาธารณะ เพื่อดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ด้วยการกำหนดให้อนุรักษ์โบราณสถาน และศาสนสถาน ตลอดจนสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในบริเวณชุมชนโบราณ เขตเมืองเก่า และควบคุมการประกอบกิจกรรม ซึ่งจะส่งผลเสียหายต่อคุณค่าศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถาน ยังคงขาดความเชื่อมโยงกับสภาพความเป็นจริงและรายละเอียดของข้อกำหนดที่ไม่ชัดเจน ขาดเหตุผลในการกำหนดมาตรการ

## 2.7 สรุป

การอนุรักษ์เมืองเก่ามีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการดำรงรักษาคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ขององค์ประกอบของเมือง ลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม ลักษณะเฉพาะของเมืองอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของเมือง ซึ่งมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพการพัฒนาของเมืองภายใต้กรอบการควบคุมที่เลี่ยงความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ ดังนั้นการที่จะทำให้การอนุรักษ์เมืองเก่าสัมฤทธิ์ผลเกิดเป็นรูปธรรม สามารถจะดำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าเหล่านั้น จึงต้องมีแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสม ซึ่งต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่มีต่อส่วนรวมมากกว่าในส่วนบุคคล โดยมีการควบคุมด้วยกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นเป็นพิเศษสำหรับการรักษาสีก่อสร้างหรือสภาพแวดล้อมโดยรอบที่ต้องการอนุรักษ์ภายในเมือง เพื่อให้เกิดการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง